C/2025/765

11.2.2025 г.

Становище на Европейския икономически и социален комитет

Професионални услуги в екологичния преход

(становище по собствена инициатива)

(C/2025/765)

Докладчик: **Violeta JELIĆ**

Съдокладчик: **Gaetano STELLA**

Съветници	Vladimíra DRBALOVÁ (на докладчика от I група) Alessio D'AMATO (на съдокладчика от III група)
Решение на Пленарната асамблея	18.1.2024 г.
Правно основание	Член 52, параграф 2 от Правилника за дейността
Компетентна секция	Консултативна комисия по индустриални промени
Приемане от секцията	5.11.2024 г.
Приемане на пленарна сесия	4.12.2024 г.
Пленарна сесия №	592
Резултат от гласуването („за“/„против“/„въздържал се“)	197/0/5

1. Заключения и препоръки

1.1. ЕИСК приветства ангажимента на Европейската комисия, обявен в новите политически насоки за периода 2024—2029 г., за създаване на план за устойчив просперитет и конкурентоспособност на Европа въз основа на нов „Пакт за чиста промишленост“ и добре функциониращ единен пазар на ЕС, които са от жизненоважно значение за плавния екологичен и цифров преход.

1.2. ЕИСК признава основната роля, която професионалните услуги играят в екологичния преход и която е заложена в „Пакта за чиста промишленост“ и е потенциален източник както на възможности, така и на предизвикателства, по-специално по отношение на нуждите от умения.

1.3. ЕИСК призовава институциите на ЕС да създадат мерки, за да могат предприятията да се адаптират към промените, предизвикани от един толкова сложен процес, какъвто е екологичният преход, за да се запазят предприятията в Европа и да могат да се изпълняват амбициозните цели за устойчивост в рамките на ЕС. Специално внимание следва да се обърне на семейните предприятия и на микро-, малките и средните предприятия (ММСП), както и на постигането на целите за конкурентоспособност.

1.4. ЕИСК изразява загриженост, че процесът на екологизиране може да бъде възпрепятстван поради недостига на работна ръка и умения, несъответствията между търсените и предлаганите умения и увеличаващата се регулаторна, административна и финансова тежест, както и поради новите предизвикателства, породени от бързите промени във веригите на доставки.

1.5. Трябва е да се приложи новата визия за Съюза на уменията. Необходимо е да се проведат съгласувани реформи в образователните системи, за да се адаптират учебните програми към промените в сферата на труда, да се подкрепят всички съответни образователни програми (включително в областта на НТИМ), да се приложи нова стратегия за професионално образование и обучение (ПОО), да се подкрепят учителите и да се подобри координацията на равнището на ЕС.

1.6. Институциите на ЕС и държавите членки следва да признаят съществената роля, която професионалните услуги — регулирани или нерегулирани — играят за амбициозното възстановяване на просперитета на Европа. Това възстановяване обаче трябва да бъде в съответствие с целите в областта на околната среда и устойчивостта и да подпомага развитието на уменията в синергия с икономическите сектори, като изрично се отчитат променящите се структури на веригите за създаване на стойност.

1.7. ЕИСК също така отбелязва необходимостта от насърчаване на образователни инициативи както на равнището на ЕС, така и на равнището на държавите членки. Това би могло да включва специфични финансови стимули за курсове за ПОО, насочени към екологизиране на професионалните услуги, както и създаване на академични курсове на равнището на ЕС, за да се привлекат нови специалисти или да се обучат съществуващите специалисти по отношение на целите за устойчивост, както и да се насърчават адаптирането към съществуващите умения и работни места и подобренията в тях (програми за повишаване на квалификацията и преквалификация). Тези инициативи биха могли също да създадат нови умения за екологичния и цифровия преход.

1.8. ЕИСК предлага политиките да бъдат насочени към подпомагане на изграждането на мрежа от професионални услуги, за да се подобри оперативният мащаб на свързаните с тях дейности, като се отчитат надлежно специфичните характеристики на всяка държава членка.

1.9. Недостигът на умения може да бъде преодолян чрез следване на горепосочените предложения и обучение на квалифицирани специалисти в Европа или чрез привличане на специалисти от държави извън ЕС чрез политики и инициативи (напр. инициативата „Резерв от таланти“, която би могла да спомогне за привличането на специалисти от трети държави и същевременно да разшири пазара за специалисти от ЕС).

1.10. ЕИСК подчертава важната роля, която социалните партньори, организациите за професионални услуги и други свързани организации на гражданското общество играят в успешните и справедливи процеси на екологичен преход.

1.11. ЕИСК изтъква и други предизвикателства в широкия контекст на предоставянето на професионални услуги, включително пречките пред признаването на квалификациите, които ще трябва да бъдат премахнати, за да се спомогне за повишаване на професионалната мобилност и преодоляване на недостига на умения. ЕИСК препоръчва непрекъснати усилия в тази област, включително чрез последващи становища по тези въпроси.

2. **Политически контекст**

2.1. По време на извънредното заседание на Съвета на ЕС на 17—18 април 2024 г. лидерите от ЕС поеха ангажимент за приемането на нов европейски пакт за конкурентоспособност, основан на напълно интегриран единен пазар. Той трябва да бъде насочен към укрепване на икономическата, производствената, промишлената и технологичната база на Европа, като по този начин се гарантират икономическата устойчивост и промишленото обновяване на Съюза, конкурентоспособността в световен мащаб, технологичното лидерство и привлекателността му като място за упражняване на стопанска дейност. Конкретните мерки сега са част от новите политически насоки на председателя на Европейската комисия за периода 2024—2029 г., като дългосрочните цели на ЕС бяха ясно изтъкнати в неотдавнашния доклад на Драги ([1]).

2.2. **Екологичният преход е в ход, но в няколко сектора все още трябва да бъдат предприети ключови стъпки**. Данните действително сочат, че някои от въздействията на европейските дейности върху околната среда намаляват с течение на времето, както показват статистическите данни за емисиите на CO_2 и ефективността на материалите; въпреки това за постигането на стабилен преход е необходимо да бъдат предприети допълнителни стъпки ([2]).

2.3. Основният акцент следва да бъде поставен върху прилагането на съществуващата правна рамка за 2030 г. по най-простия, справедлив и икономически ефективен начин. Въпреки това обявеният **Пакт за чиста промишленост**, подкрепен от **Законодателния акт за ускоряване на декарбонизацията** в подкрепа на секторите и дружествата по време на преходния период, носи със себе си и редица предизвикателства и възможности.

2.4. **Промишлеността трябва да бъде запазена в Европа** ([3])**, тъй като тя ще осигури решенията в областта на климата, от които се нуждае Европа**. Лидерите от ЕС се ангажират да работят със заинтересованите страни за разработването и прилагането на ефективна промишлена политика ([4]), с която да се декарбонизира нашата промишленост по конкурентен начин (чрез намаляване на административните и регулаторните пречки), да се развива конкурентното предимство на Съюза в областта на цифровите и чистите технологии, да се диверсифицират и гарантират стратегическите вериги на доставки, да се пренасочат веригите за създаване на стойност и да се укрепи технологичната и промишлената база на Европа.

([1]) Draghi, M., 2024 г., *The future of European competitiveness* (Бъдещето на европейската конкурентоспособност).
([2]) Вижте наличните данни на адрес: https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi.
([3]) Подписалите Декларацията от Антверпен. Ще се присъедините ли към нас?
([4]) Заключения на Европейския съвет, 18.4.2024 г.: https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12-2024-INIT/bg/pdf.

2.5. **Екологичният преход предполага също така секторни промени и нарастващо значение на екологичната индустрия**. Данните сочат, че заетостта и добавената стойност в екологичната индустрия нарастват по-бързо от икономиката на ЕС като цяло ([5]), проправяйки път за нови професионални услуги (напр. екологични одити).

2.6. Преди всичко Европейският зелен пакт трябва да бъде справедлив и да отчита евентуалните рискове и разходи, свързани с климатичния и енергийния преход. Само със силна промишлена структура и засилен и добре структуриран непрекъснат социален диалог между социалните партньори (работодатели и работници) на всички равнища можем да гарантираме справедлив екологичен преход. Процесът на преход трябва да включва организации и сдружения, представляващи професии, които са от решаващо значение за постигането на целите на екологичния и цифровия преход.

3. Слаб напредък в структурните реформи в сектора на услугите

3.1. Безпрецедентното сътресение за икономиката на ЕС, причинено от пандемията от COVID-19, изисква реакция на всички фронтове, за да се постигне успешно икономическо възстановяване. Наред с други мерки **ефективните и въздействащи структурни реформи в сектора на услугите биха могли да стимулират икономическото възстановяване и да спомогнат за неговата устойчивост**. Услугите играят основна роля в икономиката на ЕС не само от гледна точка на прекия им принос към добавената стойност и заетостта, но и от гледна точка на ролята им като звена във веригите за създаване на стойност и жизненоважната им роля в промишлените екосистеми ([6]) и в разработването на иновативни екологосъобразни решения.

3.2. **Декларацията от Антверпен** ([7]) **за Европейски промишлен пакт е нов тласък в областта на професионалните услуги**. Налице е спешна необходимост от яснота, предвидимост и доверие в Европа и нейната промишлена политика. Подписалите страни призовават за **всеобхватен план за действие за повишаване на конкурентоспособността като стратегически приоритет и за създаване на условия за по-стабилна икономическа обосновка в Европа**.

3.3. **Професионалните услуги играят решаваща роля в енергийния и екологичния преход**, тъй като осигуряват специализирани умения и високи стандарти за безопасност и качество при разработването и внедряването на устойчиви технологии. Етичните ценности, експертният опит и ангажиментът за непрекъснато обучение във връзка с тези услуги са от основно значение за проектирането и изграждането на ефективни инфраструктури със слабо въздействие, като по този начин се насърчават иновациите и почтеността в производствените процеси, подпомагат се предприятията (особено ММСП) да се справят с регулаторните и административните предизвикателства, породени от новите определения за устойчиви икономически дейности, и да определят наличните възможности за финансиране на тези дейности.

4. Ключовата роля на сектора на услугите за постигане на екологосъобразни вериги на доставки и препозициониране на веригите за създаване на стойност

4.1. В настоящата европейска икономическа конюнктура се наблюдават значителни промени в динамиката на производствените вериги на доставки. Очаква се тези промени да спомогнат за пренасочване на веригите за създаване на стойност и да насърчат връщането на производството, като много дружества обмислят да преместят обратно производството и услугите, които преди това са били изнесени в държави извън ЕС. Професионалните услуги ([8]) предоставят на предприятията необходимата подкрепа за справяне с тези предизвикателства.

4.2. **Освен това текущата трансформация може да бъде от особено значение за ММСП**, когато предизвикателствата на екологичния преход, включително спазването на задълженията, замислени с оглед на по-големите предприятия, изискват от тях да изградят капацитет за справяне с проблемите на околната среда и устойчивостта. Това взаимодействие между МСП и специалистите може да даде възможност на предприятията да станат по-конкурентоспособни, иновативни и издръжливи. Наличието на източници на финансиране, финансови стимули/безвъзмездни средства, помощ при определянето на потенциални пазари и подкрепа за разработването на нови продукти, услуги или процеси, както и за маркетинг или разпространение, са от решаващо значение за прехода към бъдеще с ефективно използване на ресурсите ([9]). Тези консултантски услуги в екологичната сфера се основават на професионален опит и предоставят на МСП важен пазар за нови професионални услуги и трябва да бъдат развивани и насърчавани.

([5]) Данни на Евростат за периода 2000—2021 г.: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Environmental_economy_%E2%80%93_statistics_on_employment_and_growth.

([6]) Съобщение на Комисията относно преглед на постигнатото и актуализиране на препоръките за реформи при регламентирането на професионалните услуги (COM (2021) 385 final).

([7]) Среща на върха на ЕС по въпросите на промишлеността, 20.2.2024 г.: https://antwerp-declaration.eu/pdf/declaration.pdf.

([8]) Те включват професии в социалната сфера и здравеопазването, технически и икономически и правни професии, както е междусекторни такива.

([9]) Експресно проучване „Евробарометър“ 498, март 2022 г., достъпно на: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2287.

4.3. По този начин постигането на напредък в областта на услугите води и до значителни положителни странични ефекти за промишлеността на ЕС ([10]). Около 38 % от общата добавена стойност, която се създава от търсенето на производствените отрасли в ЕС, се генерира от услуги ([11]). Тези услуги се търгуват и в рамките на ЕС и извън него ([12]), което води до потенциално въздействие върху заетостта и загубата на работни места. Специфичните особености на всяка държава членка също трябва да бъдат взети предвид, тъй като за малките предприятия и микропредприятията близостта на доставчиците на професионални услуги е решаващ фактор за определяне на търсенето. Това прави още по-належаща необходимостта от повишаване на квалификацията и преквалификация, насочена и към по-малките доставчици на професионални услуги.

4.4. Докладваните данни сочат, че за **специалистите в техническите и правно-икономическите области съществуват значителни възможности за подобряване на растежа и конкурентоспособността на устойчивите вериги на доставки**. Това е част от потенциалната (нематериална) добавена стойност на професиите за екологичния преход. Самият сектор на професионалните услуги също може пряко да допринесе за намаляването на емисиите. Емисиите могат да бъдат намалени с около 10 % чрез намаляване на служебните пътувания; с 30—40 % чрез използване на електроенергия и топлинна енергия от възобновяеми източници в офисите; и с още 15 % чрез избор на по-екологосъобразни видове транспорт (възобновяеми горива, ЕПС и др.) ([13]).

5. Изграждане на умения за екологичния и цифровия преход

5.1. Измеренията на заетостта и уменията в екологизирането на икономиката са общи за всички дълбоки трансформации. Тези преходи пораждат необходимостта от наблюдение, предвиждане, повишаване на осведомеността, адаптиране на предлаганото обучение, улесняване на преходите и предприемане на действия на местно равнище.

5.2. Амбициозните европейски цели в областта на околната среда и устойчивостта ще създадат нови професии и ще променят съществуващите. **Този процес със сигурност ще повлияе на условията за по-нататъшно развитие на професионалните услуги**. Повишаването на квалификацията и преквалификацията, ученето през целия живот и меките и мултидисциплинарните умения са от ключово значение, за да се гарантира, че дружествата разполагат с достатъчно квалифицирана работна сила, за да отговорят на своите променящи се нужди. Трябва да се обърне внимание на ролите на съществуващите специалисти и на развитието на необходимите умения. Преразглеждането на Европейската класификация на професиите, уменията и компетентностите (ESCO) включва 571 зелени умения, трансверсални умения и концепции за знания, които са в съответствие с определението за зелени умения, предоставено от Cedefop ([14]). Необходими са целенасочени усилия за установяване на съответствие между съществуващите изисквания за устойчивост и професионалните умения и работни места, което няма да е лесно.

5.3. Цифровизацията може да разшири съществуващите професионални профили, да укрепи междудисциплинарното сътрудничество с други професии и, ако се следват критериите, определени в Манифеста от Рим ([15]), да способства за възникването на нови професии в духа на една развиваща се система. Освен това цифровизацията ще засили трайното комерсиализиране на професионалните услуги и ще промени традиционните професионални профили. Най-важното е, че **цифровият и екологичният преход могат да се разглеждат като „двоен преход“**, тъй като вървят ръка за ръка и могат да се подсилват взаимно.

5.4. **По-ефективното използване на средствата на ЕС, по координиран начин, и инвестирането в образование и умения** на национално равнище ([16]) (например в подкрепа на действия в рамките на **Пакта за умения, академии за умения за нулеви нетни емисии и широкомащабни партньорства в областта на уменията**) могат да спомогнат за привеждане на образованието и обучението в съответствие с търсенето на умения. Важно е да продължи укрепването на ролята и профила на ПОО, за да може още на ранен етап хората бъдат обучавани в основни, управленски, трансверсални умения и умения в областта на НТИМ. ПОО трябва също така да бъде по-добре позиционирано и признато като двигател на производителността и иновациите.

([10]) Съобщение на Комисията относно преглед на постигнатото и актуализиране на препоръките от 2017 г. за реформи при регламентирането на професионалните услуги (COM(2021) 385 final).

([11]) РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЯТА Годишен доклад за единния пазар за 2023 г.: 30 години единен пазар.

([12]) Източник относно търговията с държави извън ЕС: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_international_trade_in_other_business_services. Източник на данни за съображенията относно търговията в рамките на ЕС: въз основа на базата данни на Евростат за международната търговия със стоки. Разглежданите категории са: „Услуги: финансови услуги“; „Услуги: професионални и управленски консултантски услуги“; „Услуги: технически, свързани с търговията и други бизнес услуги“, достъпни на адрес: https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods/database.

([13]) Световен икономически форум, *Net-Zero Challenge: The Supply Chain Opportunity* (Предизвикателството за нулеви нетни емисии: възможностите на веригата за доставки), януари 2021 г., стр. 39, на адрес: https://www.weforum.org/publications/net-zero-challenge-the-supply-chain-opportunity/.

([14]) Cedefop (2012 г.), *Green skills and environmental awareness in vocational education and training*, (Зелени умения и екологично съзнание в професионалното образование и обучение), Служба за публикации, Люксембург: https://www.cedefop.europa.eu/files/5524_en.pdf. Зелените умения могат да бъдат определени като „знания, способности, ценности и нагласи, необходими за живота, развитието и подкрепата на едно общество, което намалява въздействието на човешката дейност върху околната среда“. Зелените умения включват умения за енергиен одит (в контекста на информационните умения) и умения, свързани с обучението на персонала относно програмите за рециклиране или относно опасните отпадъци (в контекста на комуникацията, сътрудничеството и творчеството). Екологичните познания включват устойчиви монтажни материали и стандарти за емисии (в сферата на инженерството, производството и строителството). Вж. (също за методиката за класифициране): https://esco.ec.europa.eu/en/about-esco/publications/publication/green-skills-and-knowledge-concepts-labelling-esco.

([15]) Нова визия за Европа: https://www.romemanifesto.eu/.

([16]) *Годишен доклад за единния пазар и конкурентоспособността за 2024 г.*

5.5. **Насърчаването на партньорствата може да доведе до икономии от мащаба, които биха повишили конкурентоспособността на доставчиците на професионални услуги**. Очаква се това да бъде от особено значение в условия, в които МСП, семейните предприятия и микропредприятията извършват дейност, и когато автоматизирането на определени работни места може да възпрепятства развитието на специфични умения. Социалните партньори и професионалните организации (особено работодателите) са от съществено значение за разработването и предоставянето на ПОО. Професиите и дисциплините в областта на НТИМ и предприемачеството следва също да се популяризират сред младите хора, по-специално сред жените и момичетата. Като цяло националните създатели на политики на всички равнища следва да отдават значение на инвестициите в ефективно професионално ориентиране. Инструменти на равнището на ЕС, като например общи рамки за обучение, също биха могли да бъдат много полезни за определени професии и области, като например инженерството.

5.6. **От съществено значение е да се предефинират университетските курсове за обучение, насочени към придобиване на професионални квалификации**, за да се подобри интеграцията между професионалните умения и преподавателските програми. Включването на професионалистите в определянето на съдържанието на курсовете за обучение ще направи курсовете по-интердисциплинарни и по-отворени към социалната и пазарната динамика. Освен това е от съществено значение да се насърчават приложните научни изследвания, например чрез докторантури в областта на промишлеността, за да се създадат високоспециализирани професионални профили. Съгласуването на университетските образователни програми в държавите членки и координирането им на европейско равнище биха могли да допринесат за подобряване на знанията, образованието и квалификациите на младите специалисти по същия начин, както инициативите на Европейската комисия, представени през март 2024 г. ([17]) Разработването на европейска университетска мрежа също би могло да допринесе в това отношение. Специално внимание — с конкретен акцент върху равните възможности — следва да се обърне и на хората с увреждания и със специални нужди, така че да не се пренебрегва никой.

6. **Преодоляване на недостига на умения**

6.1. Преобразуването на уменията за целите на екологичния преход е системно предизвикателство. Данните ([18]) сочат, че се очаква екологичният преход да включва значителна преквалификация, независимо от технологичните характеристики на съответните сектори. Като цяло това е свързано с необходимостта от ясно определяне на „зелените“ професии и от осигуряване на образование на различни равнища (напр. академично, на работното място, учене през целия живот), за да се запълни недостигът на умения и да се улеснят усилията за разрастване както по отношение на предлагането (на равнището на ЕС или местни професионални партньорства), така и по отношение на търсенето (напр. малки предприятия, мрежи или регионални партньорства). При някои видове професии, включително професиите в областта на НТИМ, се очаква измерението, свързано с равенството между половете, да бъде от особено значение при разработването на политиките. Екологичният преход включва и създаването на нови професии (счетоводители за отчитане на въглеродните емисии, специалисти в областта на улавянето и съхранението на въглерод, адвокати в областта на климата, специалисти по сертифициране и одит, свързани с екологичните, социалните и управленските фактори и др.). Секторът на образованието трябва да отразява търсенето на тези нови професии и следва да бъде насърчаван да създава нови програми или да прави нововъведения в съществуващите учебни програми, за да отговори на това търсене. **Като цяло недостигът на умения следва да бъде преодолян чрез специално разработени политики, а не чрез широкообхватни универсални решения**.

6.2. Европа трябва да бъде привлекателна и отворена за таланти и доставчици на професионални услуги както в рамките на своите граници, така и от държави извън ЕС. Предложението на Комисията за регламент за резерв от таланти ([19]) (за създаване на първата съвместна ИТ платформа за работодатели и търсещи работа лица от трети държави) също може да бъде добър инструмент за привличане на доставчици на професионални услуги от държави извън ЕС. При все това, за да се отговори на нарастващите искания за преквалификация на работниците и за „нови“ умения, трябва да се обърне внимание на качеството на обучението и образованието, както и на препозиционирането в съответствие с екологичния преход на стратегическите вериги за създаване на стойност.

6.3. Текущият преход води до други предизвикателства, които могат да включват и съществуващи проблеми в контекста на предоставянето на професионални услуги. Сред тях са пречките пред признаването на квалификациите, които трябва да бъдат премахнати, за да се подпомогне стимулирането на професионалната мобилност и да се ограничи недостигът на умения ([20]). Този въпрос е разгледан при преразглеждането през 2013 г. на Директивата относно признаването на професионалните квалификации ([21]) и в специален доклад на Европейската сметна палата относно признаването на професионалните квалификации (2024 г.) ([22]). **С това се подчертават нови въпроси, които трябва да бъдат допълнително разгледани в контекста на екологичния преход**.

([17]) Пакет за университетите: https://education.ec.europa.eu/news/commission-presents-a-blueprint-for-a-european-degree.
([18]) https://op.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/2f2543c2-c4b5-11ee-95d9-01aa75ed71a1.
([19]) Предложение за регламент за създаване на резерв на ЕС от таланти: https://home-affairs.ec.europa.eu/regulation-establishing-eu-talent-pool_en.
([20]) Реч на председателя на Комисията Урсула фон дер Лайен за състоянието на Съюза през 2022 г.
([21]) ОВ L 354, 28.12.2013 г., стр. 132, http://data.europa.eu/eli/dir/2013/55/oj.
([22]) https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2024-10/SR-2024-10_BG.pdf.

7. **Връзки с други текущи становища**

Настоящото становище беше изготвено в тясно сътрудничество със създателите на становище TEN/836 относно „*Недостиг на работна ръка и умения в транспорта, енергетиката, инфраструктурата и цифровия сектор*“. Двете становища се допълват взаимно, особено в общите си цели за подкрепа и принос за изпълнението на плана за действие относно недостига на работна ръка ([23]) и за преодоляване на несъответствията между търсените и предлаганите умения в процесите на двойния преход.

Брюксел, 4 декември 2024 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Oliver RÖPKE

([23]) Комисията определя действия за справяне с недостига на работна ръка и умения — Заетост, социални въпроси и приобщаване — Европейска комисия.